

تحقيق سور: الإخلاص، والفلق، والناس

من مخطوط تفسير ابن فورك

٢٠٠٨/٠٣/١١

كلية الإمام مالك للشريعة والقانون

دبي - دولة الإمارات العربية المتحدة

تاريخ القبول: ٢٠٠٩/٠٤/١٥

تاريخ الاستلام: ٢٠٠٨/٠٣/١١

الخلاصة

يتناول البحث تحقيق ثلاث سور من تفسير العلامة ابن فورك محمد بن الحسن أبي بكر الأصفهاني، والمعروف بتفسير ابن فورك، وهذه السور هي: الإخلاص، والفلق، والناس، وقد جاء البحث على قسمين، الأول: الدراسة، وفيها ثلاثة فصول: الفصل الأول: سيرة العلامة ابن فورك، والفصل الثاني: عصر العلامة ابن فورك العلمي والسياسي والاجتماعي، والثالث: منهج العلامة ابن فورك في هذا التفسير. وطريقته في الاستدلال باللغة والآثار والقراءات.

والقسم الثاني: اشتمل على تحقيق المخطوط، والتعليق على ما ورد في المخطوط بما يحقق إخراجها على الصورة التي أرادها المؤلف.

ثم انتهى البحث بنتائج دعوة إلى ضرورة بذل العلماء الجهد في إخراج هذا الكتاب كله وتحقيقه ونشره لما فيه من فوائد علمية، وطريقة مبتكرة في التفسير من جهة السؤال والجواب التي اعتمدها المؤلف في التفسير.

المقدمة:

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي هدانا لهذا الذي كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله
والصلاة والسلام على من لا نبي بعده
والله أعلم بالصواب

والله أعلم بالصواب
والصلاة والسلام على من لا نبي بعده
والله أعلم بالصواب

:pfnjDcHdZjEPT Y:İ qJEÜT zE

- .+q G:f+!G:f:č + otwž
- .+žGžUf+!G:f:D+ otwž
- .+žpfÄ+öDž+!G:f:d+ otwž

:pze zEİ z pfnjDcHdZjEPT Y:İ qJEÜT zE

- .+zDžpGfR Uf ÖSNjžU:č + otwž
- .zDžpGfR Uf ÖSNjžU:D+ otwž
- .KfGz!GfGfR Uf ÖSNjžU:d+ otwž

الفصل الأول: سيرة العلامة ابن فورك.

.LjR dNjJpNjč KEÖ Ž

:LjNj

zħÄND- (Gfzif ÖSÄ Cgf Džhu || zÄSLjLj of Ljħfödzž džzf ÄNj
pNj:f LZÄf U Äzif + fodzÜÖÄT Uf Wzsf Njg U zTUF DžzÜGf Uf
ÄöLj Y Gf WÖÄT f^(c).

:LjR dNjJpNj

LjÄ ÜNjÖzÄ NfLjLjökLjz GfjÄ ÜNjÄ zDžDžz YK zħK Dž
ÖGf Uf zzh LjYf fž ydž) β5Ü fofÄ Njg NjgÖSNjžU Ljz Gž/ÄD
äÄz GžLjNjÄ Gf fžf Nj äÄzÄ zÄGf) fÄ fžfÄLz NjGz zÄ
«LjzÄ Qn) zħÄND zGf Nj

KzÄ + fG zG || !Ä Wž:f Džz fžpİ !g fofÄ Njg f fžp zħNjg Dž
DžzGf Y ħ Lj) :yÄz Wž:f DžzNjg Y ħ Gf LjDÄNjGfÄzö Nj
Ü' zUf ÖYf Ljžzho:f LDKzDžS ÜNjSİ !g2 DžDžf ħKlj ÖD Wž:f
LjDžz LjžjSİ !gKpTzKz G YfÄħy ħDžzGžz Njg || IRK!q 5
«NjKzG S Džz fNj zDž pžħ Kpžz G YfÄħy GfNj 5

z fz!Gf) β5Ü zžzÄTÄ DžzGf Ü fDžz Ljħ zÄSLjyUf LjÄ
ÖzDžz fžfzÄ zÄGf !gYfjGfÄ zif !gNjÄKzGf zDžz
«Džz KfzU GžfNjKzÄ fNj LjžLjz + fDžz !g

ʔPŌD NĪJ || !Ryāʔ Ūzif Lhāzōž ŌndʔpK ʔĀʔ ʔ ʔŪ ʔR ŌʔʔĀ LĪŷ
.f ūPŪf lZĀ βʔ ʔ ūP!f fRNIJ

U zhuŷ Lp5ŪKʔʔif NĪDŷ|LŌʔNĪK || ʔĀʔLĪŷ ʔʔPā ʔʔz ūʔ
(D) fĀʔzĪʔ LĀf hŷʔŷ ʔ :NĀP || !RŷŌʔʔĀ ŪNĪʔʔh ʔ ʔʔʔif
ʔʔf Džhŷʔʔʔŷ :LpŌ ʔĀ ū yʔĪLʔ ʔ ūPŌ yʔĪ (D) ʔʔz
(D) fĀʔzĪʔ .

ŷ ʔ Lpʔ NĪNĪʔ ʔʔʔʔf ydʔz! ʔʔʔpLpŌ Lhŷ ʔĀʔLĪŷ ūʔ ʔʔ
yŷʔ Kʔʔʔif ŌʔŌʔʔf LpNĪʔ ʔʔĀ ūĀ NĪʔ|LŌ NĪLŷ ŷ fR ʔʔʔʔLĪŷ
Kʔʔʔif Ōʔʔʔf ŷ ʔ Lpʔ ūʔ ʔʔ LĪŷ ŷ ʔʔʔʔʔʔf ŷ ʔ NĪʔĀ
ŷ ʔʔʔʔf LĪʔ ʔʔʔʔLĪŷ ʔʔĀ LĪŷ ʔʔʔʔʔf ŷ ʔ ū ŷ ʔʔʔʔf LĪŷ ʔʔʔʔf
(D) fĀʔ ʔʔʔʔf ŷ ʔʔʔʔʔf Dž f ʔʔʔ Lpʔʔʔʔ Lpʔʔʔʔ LĪʔ

انما وسفت بحاله المطبوعه فان سنى بالمعنى من علامه ومحامده وقتاده
 والمسجد حل يكون في ربه على عبيده وقبل كان ابواب الازار يرى **227**
 النبي صلى الله عليه وسلم يحجر فنهى الله ذلك وقت نبي يراه المنع
 الذي وقعه به فاب وبه العذاب التوزان به فباعده في السوس
 معنى كجهه الخبر بانما هو ان جعل على الارض فان لا ذلك قبل
 حاله الحطب في النار وقدر اعاصم حاله الحطب نصبا ونيرا اليافوت
 حالة الحطب الرقة قدر الرقبت بدو التي بابسان الها ونيرا
 المافوت ليس بالوع اصل المسد الفتن مثل المسد للفيلان
 فبانه ان قبل الفصل سورة **الإخلاص** **مسد**
 ان سئل عن قوله سبحانه فاهو الله احد الاخرها فبناك ما لا احد
 وما حقيقة الواحد ومن ان ذلك **اهو الله** **احد** على ان يظن في ذهب الجسم
 بما الصعد وما **الذوا الحوا** **احد** معناه واحد
 في الاحد وحذا الان الواو قلبت من كافي وناه وانه من الواو ووه
 او لا قلبت الى حرف فبناك ما بانه اول الخارج كما في كذلك
 وانه اخرف علة مع قوله المنز او لا وقد جاء حد فاك **الماعه**
 فان جازي وقد ذلك النهار تا يوم الحامل على سنان واحد حقيقه
 الواحد سنى لا يتقسم في نفسه او معنى صفته فاذا الملة واحد غير يقدم
 موصوف فهو احد في نفسه فاذا الحوى على موصوف وهو واحد في معنى
 صفته فلذا قيل للمر ابن الحبر واحد وهو احد في نفسه واذا قيل
 هذا الرجل انسان واحد في معنى صفته ذلك هو الله احد على انك
 القسم لان الجسم اب يعا داهو اجرا لشم وهو من الله بهذا التوك
 علوان واحد فصح انه ليس جسم الصمدية اقواك ذلك السد النظم
 كما قال الامسكي الاندلسي طبرى السد صمد وهو السد
 وقال الرومان ولارهبه الاسد صمد ومثل
 الذي يصدر اليه في الخواك لسر فوه احد صمد لله اصله فاقصد اليه

نسخة المجلد الثاني
 رقم المخطوطات
 رقم الكتاب

٤ ٥ ٦ ٧ ٨ ٩ ١٠ ١١ ١٢ ١٣ ١٤ ١٥ ١٦ ١٧ ١٨ ١٩ ٢٠ ٢١ ٢٢ ٢٣ ٢٤ ٢٥ ٢٦ ٢٧ ٢٨ ٢٩ ٣٠ ٣١ ٣٢ ٣٣ ٣٤ ٣٥ ٣٦ ٣٧ ٣٨ ٣٩ ٤٠ ٤١ ٤٢ ٤٣ ٤٤ ٤٥ ٤٦ ٤٧ ٤٨ ٤٩ ٥٠ ٥١ ٥٢ ٥٣ ٥٤ ٥٥ ٥٦ ٥٧ ٥٨ ٥٩ ٦٠ ٦١ ٦٢ ٦٣ ٦٤ ٦٥ ٦٦ ٦٧ ٦٨ ٦٩ ٧٠ ٧١ ٧٢ ٧٣ ٧٤ ٧٥ ٧٦ ٧٧ ٧٨ ٧٩ ٨٠ ٨١ ٨٢ ٨٣ ٨٤ ٨٥ ٨٦ ٨٧ ٨٨ ٨٩ ٩٠ ٩١ ٩٢ ٩٣ ٩٤ ٩٥ ٩٦ ٩٧ ٩٨ ٩٩ ١٠٠

والناس فقل موخاه من نير طار من الجز والفسخ الفرق بينك
 وملك من طار في طعم الحب دون من السور طار في ملك تلت
 من نير من نير النذر وليس كذلك مالك لا محو ملك الثوب
 وهو نير ملك الثوب وهو نير طار الروح فخرت في طعم الحب على من
 الملك في يوم الجز والملك لست اوجرت في صور الناس على ملك تدر
 من نير التدر في نير هذا النير في ملك بوسور النير في الملك
 الذي يصل في ملك طار في نير طار الصوت ومن طار معقولة
 منع طار في الوسوسة وقيل ملك الناس وهو جل وهو ملك جميع
 النير كنيان في نير جميع الناس قادران في نير من نير الاستعداد
 منع ما نير في نير ملك الناس

والله اعلم بالصواب
 والله اعلم بالصواب
 والله اعلم بالصواب

Handwritten text or signature on the left margin of the page.

120Üf + 05J f 12ÄT

Σ Ä ÄöNpZÜf Ö5C6 GZ. (EÖ) LjGÖTf ÄNÄ Σ fÄ Äf i RCT LpžÖÜfÄ
Lpžß Σ öüüý ! Gk ýö GZ +Ljlf LpžÄÄ Ü (EÉ) Σ M Np pzf ZR RfR
. Σ GfÄ NfÄ ÄNj Hf LjGÖTf LpžöNf NZZ ÜZ ÝΣ GfÄ GÄ ÜLjlf

[أ-٢٢٩]

/+Ljlf LpžÄHæL öDZ (EÖ) DÄzf i ZZ Gfif Σ fÄ Äf i RCT Lpž! Gf
. Σ LjÄLjlf LpžGZf CT Lpž GÄLýöGZ Σ GfÄ

ÜZÄ If IjNjLpö Y Gfif +okS Ö5 (EÖ) fG i fo Ýll DZÄ Ýll! GZ LjüZzf
||!GžÄñöNj Ýll! Gž! f Σ öÄ ZpöGZTöLpžöfki ZZYfK|| DZÜ LP
i Lpžž ZZY Gfif +okS Ö5Kzñ5ÜÄzf || DZÄñöÄ Ü Äf || DZÄñöÜÄ Ü Äf
ýzöLpžöfK|| DZ ZZ Gfif LÄÄ Ö5KzñÄ Üfzñf ||!Gž fñf DZÖ5|| DZ
. i ÄÄLj öDjNjLpSÜöf

ÜKÄT If YGž zö LpžNpž!gNÄpžT öi Hf Öpif DÄ!GÜGÖTf Σ Ä Äö
. fÄ Äf GZZYK!Äzdž!G IjNÄ

Σ Gfif yozž ZpöZLpö Ü Dž yozž || DZÄZÄýñ ÄNÄ ÝΣ Gfif || DZ :ýöÄ
. Σ Gfif || Adž DZöZRGs öNjyöZñjÄZf GZT LpžNpžöLPzöf

NpT ÄNjÄ ZÄ pödzñf i ZZYf i DZÄ ÜLpžf YZ Ý pözfÄ Y Gfif Dž
. IjöÄÝ pözfÄ ÜRf GÜKZÄLpžD

الخاتمة:

Gfif LpžZÄ Gfif DZ i ZZÄ! fÄ ÜT! fÄ ÜPÜÄ! ÄÜf Ö5Ý pözf
:fzÄ ÜNpT ÄNjÄ ZÄ NZZf i DZ pödz

ýfTf i ZZÖNÄ ÜNfÄ K GouöZzZDýñf K Lpžñ + öfjNpD Ö5
:ÖGf

ýÄT Üf LpžT D Zpž ZpGZÜGZÄ If Ijñj || ZÄLjfuZö f zöZ- Č
. ýÄpuf Lpžñf LjGÖ5GpEöÖRf

DpžZÄ + qñdzýöZ LpžpözfýÄDZ Gfif Ö5|| ZÄLjfu pGf! - č
+TöZÜ ZzöD Njüöüöf K Gfif KÜöLpžñjñf GZñfñ
Ýf i DZÖñf zöf +!a dzöfýöü i ZZfRö5ÜGpif ýfGöZöf

:L2Nfj 2 2gdz zj ukrfzif Ö5+zuf Y Q .fnfdzjü | AdzjfnDz+hÄND:zujf (Dc)
.eČ

.Édd :2Tuf Ü ZanjfÄ ÜÉdd :i fndz zdf ufj Y Q ÜT Qf Ljz2ufj (Dc)
.dEë/D :2Äq dz zPÄ Ljz (Dc)

Σ äÄ ÜDc :2Tuf Nf Ö5Ü Zanjf Ljz2ufj R ÜT Qf 2 DÄ Y ÄzÄ lacz QfapifvÄ (Dd)
Ö5+zuf Y Q Ö5fnfdzjufz ÄnjDj|| 2Ä5LjzNfz Hf QÄ Ünjfj fvnjDyvj
.eČ :Kjzif

ÖÄÄ ùnjEČ +tj BÄ ÜK Qf ÖÄf yz Qz Ljz2 Qz Ljz 00 Ljzacz lcz ÄD (Dd)
.čdC :2Tuf Ü Zanjf Ljz2ufj. Dž Qz fznkfzif Ö5Σ Qf DÄ LfÄ ùnjdE +tj

BÄ ÜDjAdzÖzZÄ ÖNDLjz2f fB Ljz2Lj | of ÄDyÄ DÄ ÄD Ljz2 Qz (Dd)
ydzÄ +Ljz Ö5z2uf +tj Q NjKnfjÜLjzD LjzNfzÄ ùnjEë :ÖÄÄ QČ :+tj
.čdC :2Tuf Ü Zanjf Ljz2ufjÜtj Ljz Ljz2fDQzDÄ ÜLjz Qz fznjz Qf

Ö5i Zanjf Ljz2uf LjzÄ QČ :+zuf Ö5fnfdzjuf Y Q Ljz2Ljz ÄzÄvÄ (Dd)
.dC :2Tuf Nf Ö5Ü Zanjf Ljz2ufjÜzif ydzdzf Ügnjz Qz2Tuf

LjzÄ ÜÉdd i fndz zdf ufj ÜT Qf LjzÄ QČ :+zuf Ö5 fnfdzjuf:zujf (Dë)
.dEë /D :2Äq dz zPÄ LjzÄ ÜDc :2Tuf Nf Ö5Ü Zanjf

.dEëDf zPzDzDj 2Nfj :zujf (Dë)

QjÄ yök KlQf Ljz ÜDzZou fÄ zö ÖNÄ ÜÄPdz Ö5 QfapLjzD! znj ffnj (Dë)
ÄÄÜlacz yfzNf Ljz2uf pýÄf NjÄf i zzi lzdz LjzÄ [N5 zLj ÄÄ zPc
ÄÄf Ljz2dz yfzÄ fÄf LjzNj ÄÄ Ljz2fnDlacz) :Ljz2f Ljz2 Qz Njz
fD Ljz2 Qf yfzÄf i zzi lzdz LjzÄ Qz dEë/E :Ljz dz zPf «yDzÄ Qdz
Dzdz fzk Qf Qf shyt DQdzÄQf fD2 ÜPhzT of fzk ÄÄ Lz Qf dzÄj Njz
Ljz2 zP) :Ljz2f Ljz2 QČ :Ljz2 LjzÄ j YfD Ljz2 Qz Qz :i QÄ Njz Ö5 Qz
ÜLjz2f Ljz2 Qz Njz2Ä Qf shyt Dfjz lacz Ljz2 Qz Njz2dz fDÄ fvnjD
.dEë/E :Ljz dz zPf

zPf ÜLjz2f LjzÄ .Édd/D :Ljz2f Yfz2g yfTdzÜ Qf Y Q ÖNDLjz2dz zujf (dC)
.eČ/dC :Qdz Qz ÜT ÄÜÄ ÜEë/E :Ljz dz

i fÄÄ zPdz Ljz2 Ljz2 Q Ljz. Y Q Ljz2 Qdz Ljz2 Ljz2 NjzÄ Üz Qf (dC)
yÄ5fDÄÄ ÜLjz2 fznjNjz2f yzÄ Üz Qf Njz2 Y Q Ö52 DÄÄ ÜDzÄ
.fÄzZÄÄ Ljz2f yfzÄ +tj ÖÄ ÜNjz2zö f2Tf LfÄ ÜDjz f2T
ÜDzdz zPf fB fDz zö fzk ÜDjz Ljz2 fD DpDz zPzif K Qdz zP :zujf
.QfzDc :DcD :KÄzÄ zPzif +tj dz

ÜðŷT İf İ Tt Hf Azoŷ AñÜÖðz njİf İ fəÜf Lfñt LhÖZZİhŷT LjHÖZZİhŷT Lj(**dç**)
. ùNpđÇ +ñj ÖŷK fofÄ zŷ NfÄA Lfñİf ÖS NfÄ İfzŷÄ Tt LjHÖZZİNfDLŷ äÄE
. Dçē/Đ :y örfİ y örfİ :Zho Lfñf zulfj

föDNİj İ ZŷL fñZİfñjzHr fPÄ Ü ãufzİ ğ Adzİh fñDLÄöLPNİÄ +dŷZK NjñDDŷ(**dç**)
z T Äİ Hf İ Aolİf Öġfİ Tt Hf Azoŷ ÖñDLŷ İ ğ Adzİh fñDLÄöLPNİÄ ĞñjLŷf İ äÄE Lpİz
İ Tt Hf Cİzf LhÄzoŷ ÖñDLŷ ð fNÄ Üözfİ S Öİ ZŷLŷf İf ÖS fñDLŷ NjLñu
LfñZİh fñDLŷf S ðŷ :zulfj.NfDLŷ Nİj İ ZŷzHr ÖñÄ İZñTf dŷLŷf İf YöŸ
|| İ!Ä . ðĒĒ/d' :çĒĒĒ :KÄzñuİŷf zñ .Lfñf ÖñÄ Lfñf KÖÄ ÜñfĒĒ
fñDLŷf ðŷ fñz AñD zulfj .çĒD NjD zñDÄ zñf Lŷf İf +zdzİS Öñf İZñT
. ùNfĒÇ :KÄzñuİŷf İğ ðŷzñf Lŷf İf +zdzİ(ùNfĒĒ) Öñf

Öñ fPÄ Üñfđzİñ +zñf Y Ÿ LpİZİf LpİÄñf İñNjYİLİİ zÄS LfñDLpñÄ (**dç**)
föDİf Äñjñp» :NfÄ :f üPÜf İZÄ ÖSDñf Pŷ zñ» :fñđzİfñyÖf ÜñjŸÖñ Ÿñk
Lfññuŷİf fñD :ÖŸfİfÄ İdzÄ zdŷ LfñDLŷ zñ yñÄ zñ LfñTz Üñf İf Yf
Lŷ İ wöLh fñDLŷ zñf Pİf NjDLŷ ÖñDLŷ zñuŷİf fñD Äzoŷ AñD PÄ Yñf
ÖñDLŷ yñDLŷ Tt LjHÖZZİŷ ÖZZİhİf fñz + fñÄ... ÜNf LÄNİLŷ fñz
ĒÄE Lŷ fñDLŷ Yñf ÖñD || İ!Ä ... ÖñD YñÄ fñD :LäöÄzoŷ
. fñđzİh ğ Adzİh fñDLŷ fñD zulfj .Äzoŷ İ DLŷ İ ğ Adzİh fñDLŷ

zZo YöŸ zñD Ä. ēç :İZñf z zñf zñ Üñf Lŷf İf ÖS +zñf Y Ÿ :zulfj
:zulfj Üzoŷ ÖñDLŷ z ŷPİf fñjñTLf NfĒ Öİ zñf LfñDÄ Ÿ ðŷŸf) Üñf
Äzoŷ ÖñDLŷ +Ÿzf zñD dŷ NfĒ ÖS zñ LfñDLŷ LPÜö. ðdd :ZTLf Ü zñf
DLŷİf * fñD İ fñDLŷ Lŷ fñP AñÄÄE » :yñDLŷ ÖñDLŷ fñDLŷ zñDLŷ
DLŷ LPyÄ . ðĒĒ/d' :zñDLŷ . zñ LfñD . «LfñDLŷ zñ LpİZİf DLŷDLŷ Yñf
Äzoŷ ÖñDLŷ KÖÄ z zñ zñ ÖS zñ LfñDLŷ İ ZŷTLŷf ÖS fñDLŷ İ zñf
. f üPÜf İZÄ fñ z ŷPİf fñNjñD zñDLŷ Cİzf Lh

fñDLhİf ðŷZİf Y Ÿ :zulfj.NfĒ :Nfñk ŷP zñ fPÄ ÜñfDLŷ ÖS fñNj (**dç**)
. ēç ùēē /D' :ÖŷDLŷ fñzP :şöküñİf İ ðŷDLŷ

yñDLŷİf Y Ÿ :zulfj ÜñDLŷ fñDLŷ İ :Nfñk ÄÄ fPÄ ÜñfDLŷ ÖS KÖÄ fñNj (**dç**)
. ðĒĒ/ç :ZÄñDLŷ ÜñDLŷ LfñDLŷ ÖS fñDLŷ zñDLŷ ÜñDLŷ :İ ðŷDLŷ fñDLŷ

YñDLŷ İf ÖS fñDLŷ İñDLŷ !ğNjDLŷ fñDLŷ fñDLhİf ðŷZİf Y Ÿ ÖS KÖÄ zñ fPÄ (**dç**)
:yñDLŷ

فَيْتُ كُنَيْسًا فَيَنْفِي *** لِيَنْفِي! ðkLŷf
فَيْتُ كُنَيْسًا فَيَنْفِي ** f ðe DLŷ LŷDLŷ

fñDLhİf ðŷZİf Y Ÿ :zulfj . Yf zñDLŷ DLŷDLŷ DLŷDLŷ zñDLŷ zñDLŷ Ljİ ðŷDLŷ yñDLŷ
. ēç :f ÜñDLŷ fñDLŷ fñDLŷ ÜñDLŷ! ÖñDLŷ ÄÄ zñDLŷ DLŷDLŷ . ēē/d' :İ ðŷDLŷ

Σ δÄ ÜDc : 2Tlf Nf ÖSÜ Zanjf LjfoPpR ÜTcf 2 DÄ YÄzÄ lacz lcfapjNÄ (dE)
Östzpf Y Ö ÖfnfdzjfoLZ ANjG|| ZÄLjfoNÄ Hf GÄ ÜNÄf jNjGsyd
.eC : Kfjcfj

ÖÄÄ ùnjEÇ +lj pÄ ÜKcf ÖÄf yzGzLjüZGz Ljy oo Ljüacz lczÄ ÄD (de)
Yf Y Ö Ljzöo KTap GÄÄöLpÄ ÜZGz pñcfj ÖΣ Üf GÄÄ pÄ ùnjde +lj
.cdC : 2Tlf Ü Zanjf LjfoZulfj. ZAwö

pÄ ÜNÄÄzöwzöj öDLjüZzj pZ LjyGjLj of ÄDyÖÄ DÄ ÄDhDz Gz (dE)
ydzÄ +Ldz Öcfpuf +l Ö NöKnfjLjüDLjüZÄ ùnjEe : ÖÄÄ ÜC : +lj
:ZulfjNjcfpLjüöwzÄ || !Gz pÄ Ülj Ljü LjzÄDjDpÄ ÜZGz pñZz Üf
.cdC : 2Tlf Ü Zanjf Ljfo

ÖSj Zanjf LjfoZÜ LjzÄ ÜC : +zpf ÖfnfdzjfoY Ö LjzGjLj ÄdzNÄ (EÇ)
.dC : 2Tlf Nf ÖSÜ Zanjf Ljfo: ZulfjÜZjfy ydzdzf UöNjZ ÖZTlf

fnfdzjfoY Ö LjzÜ NÄ NjZ ÖZdzf ydzdzf GÄZpLjüLjü ZÄLjfoYp GÄ (EÇ)
Ljü NjZÄ ynf Kfjcfj Östzpf LjzNjÄ GÄÄö ÜÄ NjZj|LjüDLjü Hf
Ljü Zzj Kfjcfj Ö 2Tlf Y Ö LjzÄ ÜDd : Öf Ljü i pñz zcf ycf
Ljü i Zanjf Ljü fnfdzjfoLj. dE/DÄ Ljü ZÄ dz Y Ö ÜÄ ÜDc : i Zanjf
Öfnfdzjfo: ZulfjNÄ lacz YDzdzcf DZ É. so +GÄ LjzGz LjzÄZÄ
: 2Tlf Nf ÖSÜ Zanjf Ljü ÜDd i pñz zcf ycf ÜT Öf Ljü ÜC : +zpf
.dE /D : ZÄ dz Ljü Ljü ÜDc

.DzÄDz : ühÄK GÄNÄ +our fÄ zö ÜÄPdz ÖSÖNÄ (EÇ)

Öydz ö GÄ jfoÄ Yf ÜöLjüf LjzÖT NjZ T ÄöDzÜf Uö LjDjüPÄ |dÄ (EÖ)
ÖEñöDÄ pñz ykÜÄ zpf ÖSDÜ yÄö +zpfNjyÖ Öfj ÖYf zö
: +pñf [ZÄ] YLjG Nj pñzLjzGz i !GÄ NÄ YnÄdz zö ÖSÜöLjüf
pñzNÄ [dD : +Üf : Yfzöf [ZÄ] Ycfj Ljzöf Ljü NÄÄ [Ee : +Üf
+zpfzdzÜ ZNjüf : Zulfj [E : +Üf : HÄf [ZÄ] YljzK || ZGf LjzTdz Ljz
.eC/dC : ÖfzÖÄ ÜÄf. Dd/ce : YÄdzÜÜZLjü. dE/D

Yf Öur 2) Yf pZ LjzGz yÄÄ ÜGz Yf Öur 2) Σ GÄ LjfoLZ ÖZf +GÄ ÄNÄ (Ed)
: Ljü ydz Ü Zpf Zulfj ÜZj GÄ ZÄÄ pÄ Üfnfdzjfo LjüZÄ Ä (Gz)
.dE/E : zö dz jfo Ü ZÄf Ljfo dE/d : ycf DdzÄ Äz. dC/dC

.dCÜC : YZf Ljü! ÜÄÜLjü (EÖ)

.dE/E : LjzÄK+lj Ü ZÄGz (EÖ)

.dC/dC : Ljü ydz Ü Zpf Ü GÄ fÄ ÜGz Yf Öur 2) Σ GÄ LjfoLZ i ÄdzNÄ (EE)
.dE/E : zö dz jfo Ü ZÄf LjfoLj. dE/d : ycf DdzÄ Äz

.eE +Üf GÄf [ZÄ (Ee)

.ed +Üf GÄf [ZÄ (Ee)

Ÿf Öur 2) Ü r fÄ lqfÄ || Öur fÄ pnfä Lj ofÄ (ÖÄŸ Ÿf Öur 2) Σ ÖÖ LjfyÄp ÄÄÄ (ēc)
:zulfj. dēd/Ē :LÄzfÄ K+fLj Ü pÄÖfz zulfj. dād/d :yöLf DÖdZü ÄzÄp ÜDfz
. dEd/Ē :zÖ dZfz Ü zÄhf Ljfo

:LjfydÄ Ü zulf Ü zulf NÄzÄ ŸfÖÄ ŸÖzÄŸ y zÄ LjfydÄ Ü pnfä LjfyÄp ÄÄÄ (ēc)
K+fLj Ü pÄÖfz Ü Öur fLZ ÄzÄ. dād/d :yöLf DÖdZü ÄzÄp. dād/däc/dC
. dēd/Ē :LÄzfÄ

:zÖ dZfz Ü zÄhf Ljfo: zulfj. LjfydÄp LjfydÄ Ä Ÿ zÖf LjfoLZ yÄLqzÄÄ (ēc)
öLj+ fÄ :yÖf || R zÖ Ÿ zTpÖzf zÄÄ. dēd/Ē :LÄT dZ zÖf ÜLÖzf Ljfo. dEd/Ē
. ĒDĒ/D :z ÖfLj Ü zTpÖzf. z Ö ydZ

:z ÖfLj Ü zTpÖzf jzÄÄ Ÿdē/Ē pöÜ NjLÖDÄ LÄzfÄ K+fLj ÖŸ pÄÖfz jzÄp fÄ (ēD)
. ĒDĒ/D

. dēĒ/Ē pöÜ NjLÖDÄ LÄzfÄ K+fLj ÖŸ pÄÖfz jzÄp Rf+ !Öf yÄŸf ÄÄÄ (ēd)

ÜzÖp LjfydÄ Ä Ÿf fÄz LjfydÄ yÄÄ ŸÖzÄ Ÿf Öur 2) Σ ÖÖ LjfoLZ ÖzÄf+ yÄÄ ÄÄÄ (ēD)
fz Ü zÄhf Ljfo. dād/d :yöLf DÖdZü ÄzÄp zulfj Ÿfz zÄÄ fÄÄ ŸfÖÄ Ÿnfä
. dEd/Ē :zÖ dZfz

yPp NjY zÄ LZ yÖ. dād/dC :yÖf ÖŸ zulf jzÄR zÖf Ÿ zÄ LZ yÄLqzÄÄ (ēd)
:yÖfz Öfz :yÖ. z Öfz KÖr 2 ÜÄp yurÄ yÖz Lj öD. yÖf NjzÄŸ ÖŸ
U zÄ Ÿg zTpÖzf NjLÄ. jzÄ Ÿf LjfydÄ yNpydÄ Öf ÖŸ fÖDj ÖŸ KÖu
. ĒDd/D :z ÖfLj Ü zTpÖzf zulfj ŸzÖDÄ f

ÖŸ fÄÄ pÄ ÜzÖp LjfydÄ ÖŸDzÜ Öf gÄÜ zÖzÄ yÖzÄ Ÿy zÄ ÄnjzÖf Ÿ zÄ (ēĒ)
ÖŸÄf dZ LjÄ ÄÖf Ä ŸöLp LjfydÄ ÜNj fÄpDp DÄ fÄÄ fLZ pDzÄz Ljz
Lj o fÄzÄÄf Äf. Dē/ä :DzÜf :ÖzÄf. DÄzCÖD LZ fÄzÄ fÄ
. cĒĒ/c :LÄT fÄ zÖ Ÿf Ÿf

. Dē :+Öf ŸfÄ Ÿf LÄÄ (ēē)

. äzÖ :ÜÄP dZ ÖÄ (ēĒ)

. dād/dC :LjfydÄ Ü zulf Ü fÄ pnfä LjfydÄ (ÖÄŸ Ÿf Öur 2) Σ ÖÖ LjfoLZ (Ēc)

. dād/dC :LjfydÄ Ü zulf. fÄ pnfä (ÖÄŸ Ÿf Öur 2) Σ ÖÖ LjfoLZ ÄzÄÄÄ (ĒC)
. dēĒ/Ē ÜLÄzfÄ K+fLj Ü pÄÖfz. dēĒ/Ē :zÖ dZfz Ü zÄhf Ljfo

fÄÜ fÄ Äf NjzÄzÄp ÄzÄzÄzÄyÖf (ÖÄŸ Ÿf Öur 2) Σ ÖÖ LjfoLZ ÄzÄzÄÄ (Ēc)
ydÄ Ü zulf. Σ ÖfLj Σ fÄ Äf :NÄp || fÄ :yÖ. Σ Ä Ä yÄ fÄ Ü Ÿ Ÿf zÄfÄz
. dād/dC :Ljfo

. dād/dC :LjfydÄ Ü zulf. fÄ LjfoLZ ÄzÄÄÄ (ĒD)

. äzÖ :ÜÄP dZ ÖÄ (ĒD)

اچر UKÄöuĉU ŬLpif 0f0 Ŭy0if Ŭ 2q Ŭjf f0DLhf0džf fž ĀndŬ0pif - **ĎĎ**
.DžĚĚ :+0žžY Kif

:Lř0 Őndep .lanpif ĉU .+0žjĀ+0řp Ŭž Lhyž0žLřp f0ž 0řf ĀndžĀ Lřu- **Ďđ**
.DžĚĚ

fřř 0džLřž ŬU Ŭžžif Lpif 2ž 5 Ŭž Lhyž0žLřp f0ž 0řf ĀndžĀ Lřu- **ĎĎ**
.DžĚĚ :Lpif Džž

Ŭ pĀđf 2ž 5 LžĀĀ KřLř Ŭ pĀđf Yō Lhf0džhŬžžř oř ĀndŬ pĀđf- **Ďđ**
.DžĚĚ :+0žžY Kif اچر UKÄöuĉU Ŭžžif fž LřĀT |đř fž ř0 if ž 0ok

اچر Ŭanpif ŬKřpif 0s+žpif YĀ .řŤdžhřř Ādžhf0džhŬŬŤŤđž Lřu- **ĎĚ**
.2 2đř

:2qđ اچر UKÄöuĉU Ŭžžif Lř! Ŭždžhf0džřpif ýđž ýur đf ĀndžĀŬđž Lřu- **ĎĚ**
.Džĉĉ

An Exegesis of Surat al-Ikhlās, Surat al-Falaq, and Surat al-Nas in Ibn Fawrak's Tafsir: A Critical Study

Dr. Ali Abdul Aziz Sayyur,

Assistant Professor of Quranic Exegesis
and the Sciences of the Quran

Imam Malik College for Sharia and Law
Dubai - UAE

ABSTRACT

This article is a critical study of three surahs: Surat al-Ikhlās, Surat al-Falaq, and Surat al-Nas from Ibn Fawrak's Tafsir, which are known as *Ibn Fawrak's Tafsir*.

This article is divided into two sections: The first section is a critical study of the manuscript and its author and is divided into three chapters. The first chapter contains a biography of Ibn Fawrak Muhammad bin al-Hasan al-Asfahani, the second chapter discusses the political, social and scientific climate during the life of Ibn Fawrak, and the third chapter is a critical study about Ibn Fawrak's methodology in this tafsir. The second part of this study investigates the text and comments on the author's intent.

The researcher concludes by calling upon the ulama' (Islamic religious scholars) to fully investigate this text and to make available its important scientific elements and methodology to the public.